

37. Η βυζαντινή Κύπρος

Η συμβολή της Κύπρου στην αναχαίτιση των εχθρών του Βυζαντίου ήταν μεγάλη. Στο έδαφός της έγιναν σκληρές πολεμικές συγκρούσεις και το νησί γνώρισε μεγάλες καταστροφές. Με ιδιαίτερη συνθήκη το νησί ανακηρύχθηκε «ουδέτερο και αυτοδιοικούμενο».

Στην Κύπρο κατοικούσαν Έλληνες από τα μυκηναϊκά χρόνια¹. Στα αρχαία χρόνια το νησί είχε ιδιαίτερη ανάπτυξη και διατηρούσε συχνές εμπορικές και πολιτιστικές επαφές με τον ελληνισμό της Μικράς Ασίας, της Αιγύπτου και της Μεγάλης Ελλάδας. Στα ρωμαϊκά χρόνια, ακολουθώντας τη μοίρα των άλλων ελληνικών περιοχών, κατακτήθηκε και κυβερνήθηκε από Ρωμαίους διοικητές.

Ο Μέγας Κωνσταντίνος εκτίμησε ιδιαίτερα τη στρατηγική θέση² της Κύπρου και φρόντισε για την αξιοποίησή της. Έχτισε την κατεστραμμένη από σεισμό αρχαία πρωτεύουσά της **Σαλαμίνα** και την ονόμασε **Κωνσταντία**³. Όρισε ακόμη Βυζαντινό αξιωματούχο για τη διοίκηση του νησιού και τοποθέτησε ενισχυμένη φρουρά και ναυτική δύναμη για την ασφάλειά του. Την Κύπρο επισκέφτηκε και η μητέρα του, Αγία Ελένη, όταν γύριζε από τα Ιεροσόλυμα και ίδρυσε εκεί ναό.

Κύρια απασχόληση των κατοίκων του νησιού ήταν η γεωργία. Σιτάρι, λάδι, κρασί, μαστίχα, αρωματικά φυτά και μέλι ήταν τα πιο σημαντικά από τα προϊόντα τους. Πολλοί από τους κατοίκους των παραλίων ασχολούνταν με το εμπόριο και τη ναυτιλία. Σημαντική πηγή πλούτου ακόμη αποτελούσαν τα ορυχεία χαλκού και αργύρου, που λειτουργούσαν εκεί από τα μυκηναϊκά χρόνια.

Η Κύπρος δέχτηκε πρώτη την επίθεση των Αράβων, κατά τη ναυτική επέκτασή τους στα μέσα του 7ου αιώνα. Παρά την αντίσταση του πληθυσμού και των βυζαντινών πλοίων που στάθμευαν εκεί, κατέλαβαν την πρωτεύουσά της, λεηλάτησαν το νησί και κατέλυσαν τις βυζαντινές αρχές. Έβαλαν αραβικές φρουρές στις 14 μεγάλες πόλεις του νησιού κι εγκατέστησαν σ' αυτές αραβόφωνους πληθυσμούς από τις κατακτημένες περιοχές της Συρίας.

Το γεγονός αυτό ήταν βαρύ πλήγμα για το Βυζάντιο, επειδή η Κύπρος, μετά την απώλεια της Συρίας και της Παλαιστίνης, ήταν θέση «κλειδί», «ναυτικός προμαχώνας» και ορμητήριο των Βυζαντινών στην ανατολική Μεσόγειο. Γι' αυτό ο βυζαντινός στόλος επανήλθε καλύτερα οργανωμένος, ανακατέλαβε το νησί και ανάγκασε τους Άραβες ν' αποχωρήσουν.

Οι συγκρούσεις Αράβων και Βυζαντινών όμως στον χώρο του νησιού επαναλήφθηκαν πολλές φορές και είχαν ως αποτέλεσμα τις συχνές καταστροφές και λεηλασίες των περιουσιών, αλλά και τη σφαγή ή την αιχμαλωσία των κατοίκων του. Κι επειδή ο κίνδυνος αυτός

1. Το κάστρο της Καντάρας στον Πεταδάχτυλο. Οι συχνές αραβικές επιδρομές ανάγκαζαν τους κατοίκους της Κύπρου να καταφεύγουν σε οχυρωμένα μέρη του νησιού για να σωθούν.

¹ Αυτό βεβαιώνουν αρχαιολογικές και ιστορικές πηγές.

² Προσφέρεται για το σύντομο πέρασμα στις νότιες ακτές της Μικράς Ασίας και της Συρίας.

³ Ήταν χτισμένη κοντά στη σημερινή πόλη Αμμόχωστο.

ήταν αδιάκοπος, οι Κύπριοι ζήτησαν κι από τους δυο αντιμαχόμενους να δεχτούν την ουδετερότητα του νησιού, αναλαμβάνοντας την υποχρέωση να πληρώνουν έναν ετήσιο φόρο υποταγής και στους δύο.

Οι αντίπαλοι δέχτηκαν την πρόταση και την επικύρωσαν με συνθήκη ειρήνης. Σύμφωνα μ' αυτή, την εξουσία διοίκησης του νησιού είχε ο χριστιανός Αρχιεπίσκοπος και ένα συμβούλιο εκπροσώπων του λαού από τις 14 περιφέρειές του. Αυτός ο τρόπος αυτοδιοίκησης του νησιού κράτησε, με μικρές διακοπές, τριακόσια περίπου χρόνια, ως το 965 μ.Χ. Τότε ο Νικηφόρος Φωκάς νίκησε τους Άραβες, απελευθέρωσε τη Μεσόγειο από τους Σαρακηνούς πειρατές και ενσωμάτωσε ξανά την Κρήτη και την Κύπρο στο βυζαντινό κράτος.

Στη διάρκεια της τρίτης Σταυροφορίας, το 1191, η Κύπρος κατακτήθηκε από τους Σταυροφόρους. Την κυβέρνησαν οι Φράγκοι και οι Βενετοί μέχρι το 1571, χρονιά που την κατέλαβαν οι Τούρκοι. Εκείνη την εποχή χτίστηκαν οι εντυπωσιακοί καθεδρικοί ναοί της Αγίας Σοφίας στη Λευκωσία και του Αγίου Νικολάου στην Αμμόχωστο, που ακολουθούν τη γοθτική αρχιτεκτονική της Δύσης.

2. Τα προνόμια της Κύπρου στα βυζαντινά χρόνια

Το 448 μ.Χ. ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Ζήνων παραχώρησε στον αρχιεπίσκοπο της Κύπρου το προνομιακό δικαίωμα να φορεί στις εκκλησιαστικές τελετές πορφυρά άμφια, να υπογράφει με κόκκινο μελάνι, να κρατεί αυτοκρατορικό σκήπτρο, αντί ποιμαντορικής ράβδου, και να ασκεί κοσμική εξουσία στο νησί. Τα αυτοκρατορικά αυτά προνόμια της εκκλησίας σεβάστηκαν, στους αιώνες που ακολούθησαν, όλοι σχεδόν οι κατακτητές του νησιού και εξακολουθούν να διατηρούνται μέχρι σήμερα.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους
(Εκδοτική Αθηνών)

3. Ψηφιδωτή εικόνα, από την Παναγία την Αγγελόκτιστη, στο Κίτιο της Κύπρου.

4. Οι θετικές πλευρές της ουδετερότητας

Η συνθήκη Βυζαντινών και Αράβων για την ουδετερότητα της Κύπρου υποχρέωνε και τους δύο να μην επεμβαίνουν στα θέματα διοίκησης και λατρείας των κατοίκων του νησιού. Η συμφωνία αυτή:

- προφύλαξε τους Κύπριους χριστιανούς από τον εξισλαμισμό,
- εμπόδισε τη μεταφορά της εικονομαχικής διαμάχης των Βυζαντινών στην Κύπρο,
- έκανε το νησί καταφύγιο πολλών εικονολατρών που είχαν διωχθεί από το Βυζάντιο ή χριστιανών από τις αραβοκρατούμενες γειτονικές περιοχές και
- βοήθησε τη συνέχιση της εικονογραφίας, που είχε διακοπεί στο Βυζάντιο.